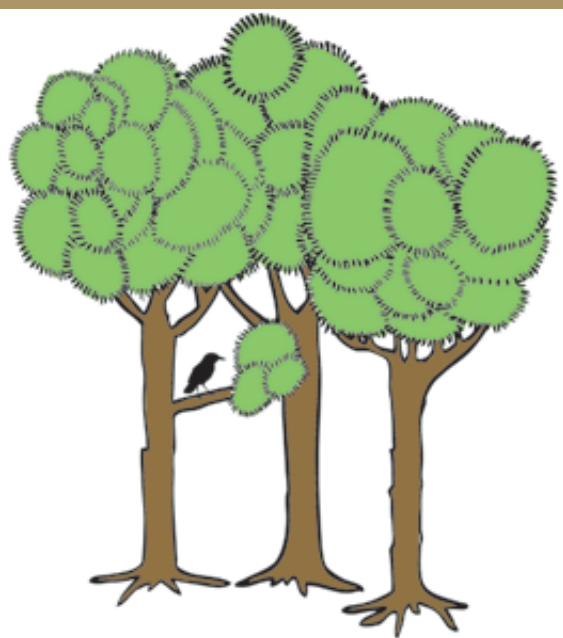

Luonto ja seurakunta

**Materiaalia
tilaisuuden
järjestämiseen**

Panu Pihkala

EKONISTI

Nuorten Keskus 2011

Sisällys

Jeesus ja luonto - alkusanat	s. 4
1. Lue tämä!	5
<ul style="list-style-type: none"> - Kirkon tilanne ympäristöasioissa - Toisinajattelijat seurakunnassa 	
2. Ympäristökasvatuksen määritelmiä	6
<ul style="list-style-type: none"> - Ympäristökasvatus - Kristillinen ympäristökasvatus - Kasvatus, ei opetus 	
3. Tilaisuuden ohjelma	8
<ul style="list-style-type: none"> - Erilaiset tilanteet - Ymmärtääkö ohjaaja kuulijoita? - Ihminen haluaa osallistua - Haasteita - ja muista huumori! - Esimerkki tilaisuuden kulusta 	
4. Tehtäviä	11
<ul style="list-style-type: none"> 4.1. Virittäviä tehtäviä 4.2. Tehtäviä tilaisuuden alkupuolelle 4.3. Tehtäviä tilaisuuden loppupuolelle 4.4. Jatkotyöskentelyn mahdollisuuksia 	
5. Hartausmateriaalia	17
<ul style="list-style-type: none"> - Esimerkit alkuhartaudesta ja loppuhartaudesta 	
6. Alustus Raamatusta ja luonnosta	18
7. Mistä lisätietoa?	20
<ul style="list-style-type: none"> - Kirjallisuusvinkkejä ja internetlinkkejä - Kouluttajien yhteystietoja 	

Piirroksat: **Eija Kallinen** s. 14 a ja b, muut piirroksat **Sanna Väänänen**

Valokuvat: **Pekka Aghart** s. 7, **Nani Härkönen** s. 13, **Eija Kallinen** s. 16, 17, 19, 23, **Jarmo Manninen** s. 2, 3, 5, 8, 10, 11, 18, **Aino Viitamäki** s. 4, 20

Taitto: **Eija Kallinen**

*Kun käännämme kirkon huomion
kristillisen luontosuhteen määrittelyyn,
me emme astu sivuun vakavista ja kunnollisista
teologisista ideoista; me astumme suoraan niiden keskelle.
On olemassa syväjuurinen, aito kristillinen motivaatio Jumalan luomakun-
nasta huolehtimiseen - huolimatta siitä, että monet kirkonihmiset pitävät
ekologiaa maallisena huolenaiheena. "Mitä tekemistä luonnonsuojelulla
on Jeesuksen Kristuksen ja hänen kirkkonsa kanssa?" he kysyvät. He eivät
voisi olla vähemmän syvällisiä tai enemmän väärässä.*

Joseph Sittler, luterilainen teologi (1904-1987)

Jeesus ja luonto: alkusanat

Miksi seurakunnissa puhutaan luonnosta? Siksikö, että ympäristöystävällisyydestä puhutaan nykyään kaikkialla? Onko kyse uskon kannalta toissijaisesta asiasta?

Luonto liittyy evankeliumiin. Tämä on käsissäsi olevan materiaalin ydin. Jumalan työ maailmaansa kohtaan tapahtuu aineellisen todellisuuden, luonnon kautta, ja se koskettaa myös muuta luontoa kuin ihmisiä.

Oletko samaa mieltä? Jos et, haastan sinua silti lukemaan pidemmälle, ja tarttumaan esimerkiksi Luonto ja Raamattu kirjaan (2010). Maailman tunnetuimmat protestanttiset teologit, kuten **Wolfhart Pannenberg** ja **Jürgen Moltmann**, edustavat uskonkäsitystä, jossa luonnolla on vahva sijansa. Luther-tutkimus, eikä vähiten suomalainen sellainen, on korostanut reformaattorin kokonaisvaltaista teologiaa. Esimerkiksi Tuomo Mannermaa on argumentoinut vahvasti sen puolesta, että Lutherin tietyt tuomiot luontoa kohtaan kohdistuvat luonnon palvomiseen Jumalan sijasta. Lutherin kokonaisnäkemyksessä luonnolla ja aineellisella todellisuudella on voimakas arvo. Luther opettaa, että Jumala toimii aineen kautta ja on läsnä luonnossa.

Onko suomalaisella kristityllä varaa pitää kiinni näkemyksestä, ettei muulla luonnolla kuin ihmisellä ole merkitystä?

Herran on maa ja kaikki mitä siinä on.
(Ps. 24:1, 1.Kor. 10:26)

Varpusia saa kolikolla kaksi, mutta yksikään niistä ei putoa maahan, ellei teidän Isänne sitä salli. (Matt. 10:29)

Koko luomakunta odottaa hartaasti Jumalan lasten ilmestymistä.
(Room. 8:19)

Jumala näki hyväksi antaa kaiken täyteen asua Kristuksessa sekä hänen välityksellään tehdä sovinnon ja hänen ristinsä verellä vahvistaa rauhan kaiken kanssa, mitä on maan päällä ja taivaissa. (Kol. 1:19-20)

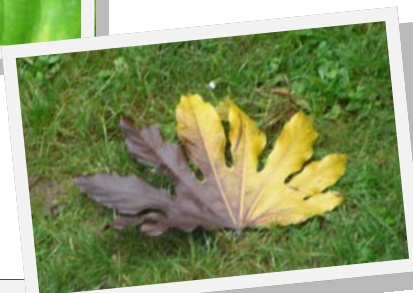
Yksi vaihtoehto aloittaa tähän materiaaliin tutustuminen on lukea itse läpi *Alustus Raamatusta ja luonnosta* (luku 6), joka muodostaa ytimen sellaiselle tilaisuudelle, johon tämä materiaali antaa virikkeitä. Aiheen käsittelyä helpottavat tehtävät, joista esitellään useita vaihtoehtoja, on hedelmällistä tehdä myös itselleen. Mitä minä ajattelen tästä? Miten perustelen näkökantani?

Toiveeni on, että Jumalan työ luotujensa kautta saa meidänkin kauttamme sen muodon, joka on Hänelle mieluista.
(Hepr. 13:20.21)

Panu Pihkala

*Kirjoittaja on pastori ja tutkija, joka kirjoittaa väitöskirjaa luterilaisesta ekoteologiasta **Joseph Sittlerin** ajattelun kautta. Luonto ja Raamattu -kirjan (2010) lisäksi hän on valmistellut Ekonisti-materiaalin virikevihon (Ekonisti-materiaalin käyttö nuorteniltoissa, 2009) sekä erilaista materiaalia kristilliseen ympäristökasvatukseen.*

*Tätä materiaalia ovat kommentoineet **Essi Aarnio-Linnanvuori,** **Anssi Almgren,** **Hannele Siltala** ja **Jaana Viirimäki,** joille kuuluvat suuret kiitokset.*

1. Lue tämä!

Käyttöohjeiden lukeminen on usein yllättävän vaikeaa meille ihmisille. Tämä pätee myös elämän käyttöohjeeseen, Raamattuun. Kuitenkin asioista selviäminen on paljon helpompaa, kun on lukenut ohjeet.

Onko suunnitelmissasi

- tilaisuus kirkon ympäristödiplomiin liittyen
- seurakuntailta kristinuskosta ja luonnosta
- työntekijäryhmän koulutus
- saada virikkeitä luontoaiheen käsittelyyn rippikoulussa, kerhossa tms.?

Tämän materiaalin tarkoitus on yhtäältä antaa välineitä omaan pohdintaan kristinuskon ja luonnon suhteesta, mutta ennen kaikkea auttaa käsittelemään yhdessä teemaa seurakunnissa. Yhä useampi seurakunta ottaa todesta kokonaiskirkon kehoituksen käsitellä asiaa sekä työntekijöiden että paikkakunnan muun väen kanssa. Tämä materiaali perustuu tällaisissa tilanteissa käytötestattuihin menetelmiin ja antaa niitä tilaisuuksista vastaavien henkilöiden käyttöön.

Voisitko sinä olla se henkilö, joka edistää tärkeää asiaa seurakunnassasi tämän avulla? Onko seurakunnallasi jo kirkon ympäristödiplomi? Jos on, tämänkaltaisen tilaisuus laajentaa yhteistä ymmärrystä ja sitoutumista. Jos ei vielä ole, on ensiarvoisen tärkeää puhua yhdessä perusteista.

Lähtökohtana on kolmiosainen tilannearvio:

1. Seurakunnissa tarvitaan kasvavassa määrin ympäristökasvatusta: ympäristövastuun kantamista ja siihen kasvattamista.
2. Erityisesti seurakunnissa tarvitaan **kristillisen** ympäristökasvatuksen painotusta: sen edistämistä, miten ympäristökasvatus ja -vastuu liittyvät maailmankatsomukseen. Ja
3. tämä vaatii sen työstämistä, miten tällainen ympäristökasvatus nousee kristinuskon ydinasioista.

Käytännössä on hyvä lähteä liikkeelle kohdasta kolme: yhdessä pohtia, painia ja keskustella siitä, mikä on luonnon merkitys kristinuskossa.

Keskeisessä asemassa on Raamattu ja kirkon perinne laajemminkin. Siksi kirja **Luonto ja Raamattu** (LK-kirjat 2010) sisältää alaotsikon: **kristillisen ympäristökasvatuksen juurilla**. Kyse on perustasta kristilliselle ympäristökasvatukselle ja ympäristövastuulle – joihin molempiin liittyy se, ettei ole kyse vain ihmisen toiminnasta ulospäin. Kyse on vahvasti myös siitä, että *ympäristö kasvattaa meidät*: ympäristö on 'vastuussa' meistä, tällä tavoin ymmärrettynä. Luonto ja Raamattu-kirja toimii laajempana taustana tälle materiaalille.

Kirkon tilanne ympäristöasioissa

Suomen ev.-lut. kirkko on edistynyt ympäristöasioissa, mutta työtä on vielä paljon. Kuten väestöstä yleensäkin, myös seurakuntien vastuunkantajista yhä selkeä joukko pitää ympäristöasioita aivan toissijaisina. Seurakuntien välillä on tähän vielä erityinen oma perustelunsa: he väittävät, että kyse on kristinuskon ydinasianomien kannalta epäolennaisesta puuhastelusta, "viherpiiperryksestä".

Onkin syytä korostaa, että seurakunnan (ja kirkon) ydinasia on evankeliumi eikä laki, armo eikä tarmo; mutta mihinkään ei päästä siitä, että nämä liittyvät yhteen. On kyse Jeesuksen Kristuksen välittämän pelastussanomien levittämisestä, mutta tuo levittäminen tapahtuu sanoman *todeksi elämisen* kautta. Ja tämä todeksi eläminen vaatii kristinuskon koko mittakaavan sisäistämistä. Kyse on koko elämästä, koko maallisen ja hengellisen yhteenliittymästä.

En yritä tässä piirtää ekoteologista kaarta kattavasti: sitä varten on harjoitettava syvempää tutkintaa. Mutta peruslinja on, että inkarnaation ja luomisen kautta Jumala on sitoutunut aineelliseen maailmaan. Pyhän Hengen työ eli pyhitys tapahtuu tämän aineellisen maailman keskellä ja suhteessa siihen. Kristitty on vapautettu rakastamaan muita: myös muuta luontoa, Jumalan hyväksi kutsumaa ja elämämme ehtoa. Kirkon ilmasto-ohjelma, Kiitollisuus – kunnioitus – kohtuus, antaa tiiviin esityksen teologisesta taustasta.

Toisinajattelijat seurakunnissa

Mitä tapahtuu, jos ihminen joutuu pakosti tekemään sellaista, mitä hän ei sisimmässään arvosta? Hän saattaa tehdä niin, totella lakia – ja onhan toki parempi tehdä hyvää vaikka vastoin tahtoaan kuin ei ollenkaan. Mutta helposti käy niin, että aina kun mahdollista, tästä hyvästä luistetaan, jos sitä ei koeta aidosti tärkeäksi. Esimerkkinä toimikoot taloyhtiöiden tai seurakunnan jäteastiat. Jos hyvä toiminta perustuu pelkästään ulkoa tulevien käskyjen noudattamiseen, seurauksena on vääriä asioita väärissä astioissa.

Yleinen mielipide on nykyään selkeästi ympäristövastuun puolella – ainakin periaatteellisesti. Tähän liittyy kaksi tärkeää asiaa. Ensiksi, toisinajattelevilla on kiusaus olla hiljaa, mutta salassa olla edistämättä asiaa. Heidät olisi haastettava keskusteluun ja prosessiin, jotta muutosta voisi tapahtua. Toiseksi, moni on periaatteellisesti ympäristövastuun puolella: mutta käytännössä ei millään haluaisi muuttaa elintapojaan ja toimintansa menetelmiä. On helppoa olla hyvien puolella, jos se ei käytännössä vaadi itseltä mitään.

Näissä molemmissa tekijöissä on olennaisessa osassa **yhteinen käsittely**. Toisinajattelijoiden kanssa olisi saatava aikaan kohtaamista. Lisäksi, yhdessä sitoutuminen vaivaa vaativiin toimintatapojen muutokseen antaa usein ratkaisevasti voimaa todella tehdä tuo muutos. Yhdessä kaikki sujuu paremmin; ja kun toisetkin toteuttavat tiettyä käytäntöä, on yksilön vaikea enää luistaa siitä.

Tämä materiaali tarjoaa apua nimenomaan tällaisiin yhteisiin käsittelyihin. Materiaali on syntynyt sellaisia tilanteita varten eri puolilla Suomea. Kysymykset ovat perusluonteeltaan hyvin samanlaisia sekä Rovaniemellä että Espoossa. Avainasemassa on uskon perusteista käsin liikkeelle lähteminen. Kun yhdessä märehditään Jumalan sanaa ja kirkon oppia luontoon liittyen, on vaikeampi pitää yllä torjuntamuureja.

Ekoteologian, eli kristinuskon luontoon liittyvän Jumalapuheen kuuleminen ja todeksi eläminen voi olla hyvin rikastuttava kokemus. On tärkeää huomata, että kyse ei ole vain vaivasta: kyse on rikkaista lahjoista, joita kristitty voi havaita elämässään, koko luomakuntaa rakastavan Jumalan työn kautta. Parhaimmillaan sellainen tilaisuus, jonka järjestämisestä tämä materiaali auttaa, aikaansaa positiivista rikastumista ihmisten elämässä.

Materiaalin avulla kykenee ohjaamaan seurakunta ja luonto – tilaisuuden, vaikkei olisikaan vuosia syventynyt aiheeseen. Lopussa sekä Ekonistin internetsivuilla on kuitenkin yhteystietoja kristillisen ympäristökasvatuksen kouluttajista, jos haluatte tilata asiantuntijan tilaisuutta ohjaamaan.

Materiaalia voi soveltaa kaikenikäisille, mutta painopiste on aikuisissa. Nuorten ja varhaisnuorten suhteen kannattaa tutustua Ekonistin käyttö nuorteniltoissa – virikevihkoon (pdf, www.ekonisti.fi). Lapsityössä olennaista tehtävätukea tarjoaa Luontopyhäkoulu – materiaali (Pyhäkoululehti 2/2011).

2. Ympäristökasvatuksen määritelmiä

Tämä luku on tärkeää taustatietoa, joka antaa välineitä monien luvun 4 tehtävien käsittelyyn.

Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksen päämääränä on, että elämä maapallolla voi kukoistaa ja ylipäättään säilyä monimuotoisuudessaan. Käytännössä tämä tarkoittaa vastuullisten toimintatapojen omaksumista. Tuo omaksuminen taasen vaatii henkilökohtaista suhdetta muuhun luontoon, jotta välittämistä voi syntyä.

Hyvään ympäristökasvatukseen sisältyy

**tieto,
tunne ja
toiminta.**

Hyvä ympäristökasvatus

- 1) lisää tietoa ympäristön tilasta ja siitä, miten ihminen vaikuttaa siihen
- 2) herättää tunteita luontoa kohtaan, saa välittämään
- 3) kasvattaa toimintaan luonnon puolesta.

Mikään näistä yksinään ei ole pidemmän päälle kestävä ilman muita. Tieto ei vielä aikaansaa muutosta, ellei tunnetta ole mukana; ja ilman toimintaa ei tapahdu mitään. Toisaalta tunne ilman tietoa on yltiöromantisointia, joka aikaansaa virheellisiä valintoja toiminnan saralla puutteellisen ymmärryksen vuoksi.

Lasten ja nuorten kohdalla kirkastuu tämän kolmijaon eri elementtien mukanaolon välttämättömyys. Heille on mahdollistettava muun luonnon tuntemus ja heille on kerrottava, mitä ihmisen teot aiheuttavat muulle luonnolle. Mutta jos heille ei osoiteta toimintaa, jolla he voivat lievittää ongelmia, heitä kasvatetaan epätoivoon eikä toivoon.

Kätevä väline hyvän ympäristökasvatuksen arviointiin on toinen kolmijako:

- a) oppiminen ympäristössä,
- b) oppiminen ympäristöstä ja
- c) toiminta ympäristön puolesta.

Tämä jaottelu korostaa sitä, että ympäristökasvatus vaatii aidon kosketuksen luontoon.

Oppiminen ympäristössä on tärkeää monenlaisten aiheiden suhteen: ei pelkästään luonnontiedon. Luonnossa oppiminen on ihmiselle elintärkeää ja hyvin tehokasta. Oppiminen ympäristöstä tarkoittaa tiedon saamista luonnon tilasta ja ihmisten vaikutuksista siihen. Näiden kahden kohdan on tarkoitus synnyttää tunnetta, jotta kolmas kohta, toiminta ympäristön puolesta, toteutuisi.

Kun suunnitellaan tapahtumaa, joka liittyy ympäristökasvatukseen, on hyvä arvioida suunnitelmaa näiden kahden kolmijaon valossa. Sisältääkö suunnitelma nämä? Jos ei, miten niihin ohjataan? Jos esimerkiksi ei kerta kaikkiaan voida mennä ulos, miten havainnollistetaan sisällä luonnon prosesseja mahdollisimman elävästi? Havaintovälineiden luova käyttö on silloin avainasemassa.

Ympäristökasvatus liittyy aina laajempiin kokonaisuuksiin. Nykyään keskeinen termi on kestävä kehityksen kasvatus, jonka sisällöt ovat niin laajoja, että se tulee käytännössä lähelle kokonaiskasvatuksen tavoitteiden määrittelyä (Millainen on hyvä elämä? Miten elämä jatkuu hyvänä?).

Ympäristökasvatuksen määrittelyssä hyviä taustamateriaaleja ovat **Essi Aarnio-Linnanvuoren** artikkeli teoksessa Ympäristökasvatus seurakunnassa (Kirjapaja 2010) ja laajempi Ympäristökasvatuksen käsikirja (toim. **Hannele Cantell**, 2004).

Kristillinen ympäristökasvatus

Kristillinen ympäristökasvatus on osa kristillistä kasvatusta, jossa kasvatetaan (ja kasvatetaan) siihen, mikä on ihmisen osa Jumalan luomakunnassa.

Tämä koko materiaali on johdatusta siihen, mitä kristillinen ympäristökasvatus on: **kokonaisvaltaista uskosta nousevan elämäntavan toteuttamista.**

Kasvatukseen liittyy aina myös kasvattajan oma kasvamisen. Perimmäinen tekijä, subjekti on uskon mukaan Jumala. Suhteessa Jumalaan ihminen on aina kohde, objekti: tällä tavoin ymmärrettyä sekä kasvattaja että kasvatettava ovat samalla viivalla. Kasvattaja ja kasvatettava ovat kuitenkin samalla myös subjekteja toistensa suhteen, vaikka keskinäisen kasvun suhteellinen määrä voikin olla aivan erilainen. Kasvattajaksi kutsutaan sitä, joka on enemmän subjektin asemassa.

On tilanteita, joissa kasvatuksellinen elementti on erityisen vahva: tietty kasvatustarkoituksellinen tilanne, kuten oppimisretki metsään, on tästä hyvä esimerkki. Mutta pohjimmiltaan elämäntapa kasvattaa. Lapset kasvavat perheensä ja yhteisönsä elämäntapaan. He havaitsevat sieltä ne mallit, joita he ensin tiedostamattaan ja myöhemmin myös tietoisien valintojen kautta seuraavat. Se, mitä teemme, kasvattaa tehokkaammin kuin se, mitä sanomme. Mutta on muistettava, että sanoilla on myös suuri mahti.

Ympäristökasvatusta on se, kun kerhotilassa kerrotaan, missä on kierrätysastia ja miksi sitä on hyvä käyttää. Mutta ympäristökasvatusta on myös se, miten perhe tai kerho käyttää aikansa. Mikä osuus ympäristöllä, luonnolla, on ihmisten elämässä? Miten muuta luontoa kohtaan toimitaan? Ajetaanko aina henkilöautolla? Onko luonnossa liikkuminen tärkeä yhteinen asia? Perustuuko elämän onnellisuuden tavoittelu aina uusien tavaroiden hankkimiselle? Lukuisat suuret ja pienemmät asiat muodostavat (toiminta)kulttuurin, jossa kasvamme ja johon kasvamme.

Kristillisessä ympäristökasvatuksessa on erityistä se, että se maailmankatsomus, johon kasvatetaan, on kristillinen. On erityinen syy siihen, mitä ajatellaan ja uskotaan ihmisestä ja muusta luonnosta. Se, miten tämä eletään todeksi teoin ja sanoin, muodostaa kristillisen (ympäristö)kasvatuksen tavoitteen: kristillisen elämäntavan.

Usein ajatellaan, että ympäristökasvatuksessa on kyse ennen kaikkea teoista. Ja teoilla on väistämättömän valtava merkityksensä! Niiden lopputuloksena me joko olemme onnellisia tai emme; me ja koko muu luonto joko kukoistaa tai kuihtuu vaikutuspiirimme alalta. Mutta tekojen takana ovat asenteet ja uskomukset.

Luterilaisessa kristinuskossa on erityisesti painotettu sitä, että Jumala ei hyväksy (vanhurskautta) meitä tekojemme tähden, vaan puhtaasti armosta: Kristuksessa tapahtuneiden tekojen tähden. Tällainen on kristinuskon, johon kristillisessä kasvatuksessa kasvatetaan: ja tällainen on samalla myös kristillisen ympäristökasvatuksen perusta.

Armolla on keskeinen osuus kristillisessä ympäristökasvatuksessa, laajasti ymmärrettyä Armoa merkitsee syntien anteeksiantoa, mutta se on termi, jota käyte-

tään Jumalan työstä laajemminkin. ”Jumalan armoa on sekin, että saamme pelloilta ravintomme.” Elämän pohjimmainen lahjaluonne yhdistää lahjana saadun syntien anteeksiannon, ja koko maallisen elämämme lahjana.

Kristillisen ympäristökasvatuksen omaa erityis- aluetta muuhun ympäristökasvatukseen nähden on armon ja elämän lahjaluonteeseen korostaminen. Ei ole kysymys vain teoista, vaan myös siitä, mitä muu luonto ja pohjimmiltaan Jumala tekee meidän suhteemme. On kyse ihmettelystä, nöyryydestä, ihastelusta ja kiitollisuudesta. Käytännössä kristillisen ympäristökasvatuksen tulisi sisältää myös nämä asiat, eikä pelkästään eettistä opetusta ympäristövastuun kantamisesta. Kokonaisvaltainen usko, maailmankatsomus, luo pohjaa kestäväälle elämälle maailmassa. Synnintunto, -tunnustus ja -päästö ovat keskeisessä asemassa, koska ihminen on mikä on; mutta valoisaa puolta ei tule unohtaa, tai on vaikea myöskään löytää voimavaroja, jotta jaksaisi taistella paremman maailman puolesta.

Hyvä esimerkki tämän kaltaisesta kokonaisvaltaisesta asenteesta, vaikkakin ilman Kristuksen tuomaa armon sanomaa, on psalmien kirja. Miten psalmien kirjoittajat puhuvat elämänsä vaiheista, luonnosta ja Jumalasta? Eivätkö juuri tällaisen kokonaisvaltaisuuden kautta? Välillä ihmetellen (esim. Ps. 8, 19); välillä kärsien ja armoa etsien (esim. Ps. 74, 77); välillä keskittyen ylistämään koko luomakunnan ihmeitä ja ennen kaikkea sen Luojaa (esim. Ps. 96, 104).

Ympäristökasvatuksessa on olennaista toivon näkökulma. ”Vaikka tietäisit maailman loppuvan huomenna, istuta silti omenapuu.” Kristityillä on oma erityinen lähtökohtansa toivoon: se, että kärsimyksiensäkin keskellä Jumala on luvannut olla luomakuntansa kanssa.

Toteutamme joka tapauksessa jonkinlaista kasvatusta, halusimme tai emme. Jos emme kiinnitä kasvatukseen tai tässä tapauksessa erityisesti ympäristökasvatukseen huomiota, toteutamme turhan usein huonoa kasvatusta. Vaihtoehtoina ei ole ympäristökasvatus tai ei ollenkaan ympäristökasvatusta; vaihtoehtoina on hyvä tai huono ympäristökasvatus.

Kristillisen ympäristökasvatuksen taustasta kts. Luonto ja Raamattu (Panu Pihkala 2010) ja luonnon kasvatusyöstä Leirikeskukseen luonto saarnaa -artikkeli, Villi-lehti 3/2010 (internetissä laajempi versio, www.villi.fi).

Kasvatus vai opetus?

Voi olla havainnollistavaa puhua erikseen kasvatuksesta ja opetuksesta, vaikka nämä liittyvätkin olennaisesti toisiinsa. Tämän materiaalin väite on, että painopisteen tulisi olla ympäristökasvatuksessa, ei ympäristöopetuksessa.

Tämä on erityisen keskeistä kirkolle: sillä on kasvatustehtävä. Yhteiskunnan työnjaossa koulu ja muut toimijat vastaavat ensi sijassa opetuksesta.

Perimmäisenä tarkoituksena ei liene, että seurakunta olisi aina kehittyneimpien ympäristöystävällisten menetelmien edelläkävijä ja opettaja. Tätä ei pidä ymmärtää väärin! Seurakunnan on jatkuvasti tahdottava kehittyä asiassa, ja hyvin monella seurakunnalla Suomessa on todella paljon parannettavaa ympäristövastuun kantamisessa. Mutta tarkoituksena ei ole kilpailla ympäristöjärjestöjen kanssa. Seurakuntien ydinasia on siinä, mitä kristillistä ympäristövastuussa on: millaiseen kristilliseen maailmankatsomukseen kasvatetaan.

Hyvä kasvatus vaatii aina myös hyvää opetusta. Opetus edistää aina taustalla olevaa kasvatuksellista näkemystä (tai sen puutetta): enemmän tai vähemmän, näkyvämmiin tai piilevämmiin. Mutta seurakunnissa erityisesti olisi päästävä irti tietystä tekokeskeisyydestä, joka tulee esille nopeasti seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmia lukiessa. Seurakunnille ei riitä vain kierrätysastian hankkiminen: on puhuttava siitä, miten ympäristöystävällisyys nousee ihmisen asemasta Jumalan luomakunnassa. Seurakunnissa on jo paljon sellaista, mikä liittyy ympäristökasvatukseen. Sen havaitseminen vaatii tiettyä näkökulman laajentamista, mihin tämä materiaali haluaa antaa välineitä.

3. Tilaisuuden ohjelma

Erilaiset tilanteet

Materiaali on sovellettavissa hyvin moniin erilaisiin tilanteisiin: peruskasvatustilanteisiin ja erikseen järjestettyihin luontoteemaisiin pienryhmiin, seurakunnan työntekijäneuvotteluihin ja julkisiin iltamiin. Yleisimmät tilanteet lienevät juuri joko avoimet seurakuntaillat tai erilaiset koulutus/neuvottelutilanteet. Tämänkaltaisen tilaisuuden järjestämistä suositellaan erityisesti ympäristödiplomityöskentelyn yhteyteen ja sen aiheiden pitämiseksi vireillä.

Eri tilanteilla on toki erilaiset piirteensä, mutta pohjimmiltaan niihin pätevät samankaltaiset lainalaisuudet, jotka moderni pedagogiikka on piirtänyt selkeästi esiin. Dynamiikkaan on kiinnitettävä huomiota. Tilaisuuden aloituksen on oltava riittävän kiinnostava, ja yhteiset tavoitteet on määriteltävä, vähintäänkin lausumalla ne ääneen. Väen on saatava itse osallistua riittävästi: osallistavia menetelmiä on käytettävä tiedonvälityksen lisäksi. Erilaiset mielipiteet on sallittava ja niitä on houkuttava esiin: avoin, muutosta aikaansaava keskustelukulttuuri vaatii innostusta (ja joskus ehkä pientä provosointiakin), toisten kunnioitusta ja heidän tarkkaa kuunteluaan. Lopussa on palattava tavoitteisiin ja arvioitava niiden toteutumista.

Ymmärtääkö ohjaaja kuulijoita?

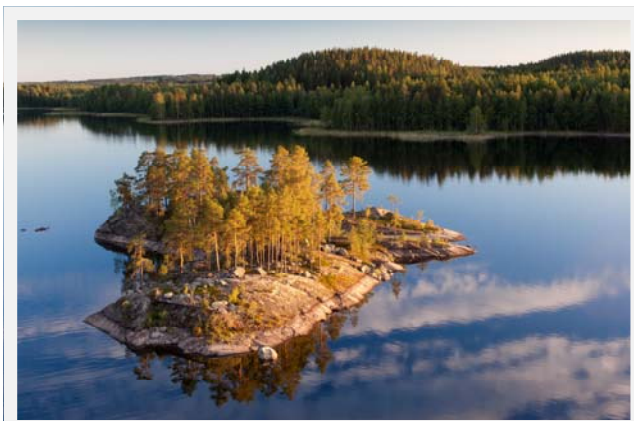
On tärkeää osoittaa, että tilanteen ohjaajat ymmärtävät perustilannetta, jossa osallistujat elävät. Seurakunnan työntekijät ovat oma, sangen erityispiirteinen joukkonsa. He tekevät harvinaislaatuista työtä, usein ilman työaika. He ovat sangen kriittisiä muualta tulevia asiantuntijoita kohtaan: he odottavat, että heidän työnsä erityisluonteisuutta kohtaan esitetään ymmärrystä.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että osallistavilla menetelmillä on entistä suurempi merkitys. Kuitenkin on pidettävä huoli siitä, ettei tilaisuus mene pelkästään yleiskeskusteluksi. On tietty sisältö, jonka tarjolle tuominen edistää asiaa, ja tämä on ohjaajan vastuulla.

Yksi vaihtoehto on suoraan käsitellä niitä voimia, jotka vastustavat ympäristöasian edistämistä (katso tehtävä Vastustavat voimat). Asioiden julki lausuminen välittää sitä, että tilaisuuden järjestäjät ymmärtävät perustilannetta.

Ihminen haluaa osallistua

Kaikille paikkakuntalaisille avoimissa tilaisuuksissa osallistujat ovat pääosin aikuisia. Aikuiskasvatuksen pääperiaatteita on, että aikuinen haluaa itse ajatella, haluaa mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä ja osallistua keskusteluun. Osallistavien menetelmien käyttö korostuu jälleen.

Muutama perusvihje:

- ♦ **Muista kiinnostava alku!**
- ♦ **Anna väen osallistua!**
- ♦ **Muista huumori!**

Tämän vuoksi tässä materiaalissa on monia tehtäviä kuulijoiden aktivoimiseksi. Alla olevassa ohjelmarungossa on esitetty mahdollisia paikkoja niille, mutta tehtävät ovat sovellettavissa muihinkin kohtiin. On tärkeää tarkkailla osallistujien vireystilaa. Jos alustuksen keskellä vaikuttaa siltä, että väki ei enää jaksaa käsitellä uutta tietoa, on hyvä ohjeistaa vaikkapa vain muutaman minuutin pieni porinakeskustelu vierustoverin kanssa. Tämä lisää hämmästyttävästi jaksamista, eikä välttämättä vaadi yhteistä purkukeskustelua, jos siihen ei ole siinä kohdassa sopivasti aikaa.

EKONISTI

Ohjelmarunko

(1. Mahdollinen alkuhartausta tai virsi)

Esimerkiksi virsi 602 sanoittaa osuvasti tilannetta kristinuskon ja luonnon suhteen. Hartausesimerkki: katso luku 5.)

2. Virittäytyminen

Virittäviä tehtäviä: katso luku 4.1.

3. Tavoitteiden asettaminen

Jos kyseessä on laajempi tilaisuus tai koulutustilaisuus, on hyvä työstää tavoitteita yhdessä. Yksi hyvä keino tähän on ensin miettiä tavoitteita pienryhmissä ja sitten koota niitä yhteisesti taululle. Pienimuotoisemmassa tilaisuudessa voi riittää tavoitteiden ääneen sanominen.

4. Alkutehtävä(t)

Erityisesti tilaisuuden alkuun sopivia tehtäviä: katso luku 4.2.

5. Johdanto Raamatun maailmaan

Väen vireystilan mukaan osuuteen voi mahdollisesti liittää välitehtäviä, kuten porinaryhmiä. Alustusrunko: katso luku 6.

6. Tiivistävä(t) tehtävä(t)

On tärkeää käsitellä yhdessä ajatuksia, joita tähänastinen työskentely on herättänyt.

Yhteiskeskustelu, mahdollisesti porinaryhmien kautta, on luonteva vaihtoehto.

Tiivistäviä tehtäviä: katso luku 4.3.

Moni luvun 4.2. tehtävistä sopii myös tähän kertauksen omaisena.

(7. Mahdollinen jatkotyöskentely

Siinä erinomaisessa tilanteessa, että aikaa on käytettävissä enemmän, kannattaa siirtyä ryhmätöihin käsittelemään asiaa oman työn ja tehtävien kannalta. Katso luku 4.4.)

8. Yhteenveto / tavoitteiden toteutumisen arviointi

Jos tavoitteet kirjattiin alussa taululle, niitä on helppo arvioida sen kautta. Muuten on hyvä sanoittaa hetki sitä, miten tavoitteiden toteutuminen yhdessä nähdään.

(9. Tietoa lisämateriaaleista ja tapahtumista

Kirjallisuutta, internetsivustoja ja tilaisuuksia aiheesta kannattaa mainostaa.

Katso www.ekonisti.fi, <http://sakasti.evl.fi/ymparisto>, www.evl.fi/ilmasto-ohjelma, www.wwf.fi, www.luontoliitto.fi ja yleensä luvun 7 tiedot.)

(10. Päätöshartausta tai virsi

Esimerkiksi virsi 573 sanoittaa tilaisuuden viestiä osuvasti.

Hartausesimerkki: katso luku 5.)

Haasteita - ja muista huumori

Tilaisuuden ohjaaja on tiettyssä asiantuntijaroolissa. Tämän materiaalin on tarkoitus auttaa ohjaamaan seurakunta ja luonto -tilaisuus, vaikka taustalla ei olisikaan syvempiä opintoja aiheesta. Ohjaajan ei tarvitsekaan tietää kaikkea: asenne on tärkein. Yhdessä voidaan etsiä vastauksia.

Asiantuntijaroolissa on kuitenkin aina haasteensa. Jos käytetty kieli on liian erityistä tai väki kokee, että ohjaaja ei tavoita heidän käsittelytasoaan, on kuulu valmis. Hyvä valmistautuminen auttaa; samoin joustavuus, innostavuus ja huumori asioiden käsittelyssä. Ihmisillä on tapana kunnioittaa rehellisyyttä. Se, että tilaisuuteen sisältyy iloa, on tärkeä viesti myös siitä, etteivät ympäristöasiat tarkoita vain ikävyyksiä. Kyse on elämän keskeisistä hyvistä asioista.

Esimerkki tilaisuuden kulusta

1. **Alkuhartaus** virrestä 602, s. 17
2. **Virittäytyminen:** Väitelauseita ja mielipiteiden ilmaisua, s. 11
3. **Tavoitteiden asettaminen:** tilaisuuden päämäärät ja ohjelma kerrotaan, s. 9 [ohjelmarunko-kohdassa]
4. **Alkutehtävät:**
Mikä ympäristökasvatus?, s.12, ja
Luonto-käsitteiden nelikenttä, s.12
5. **Esitelmä** (luku 6) , s. 18
6. **Tiivistävä tehtävä:** Mikä liittyy kristilliseen ympäristökasvatukseen?, s.14

(- **tauko** ja kenties lyhyt virittävä tehtävä -)

7. Jatkotyöskentely:

Mitä tämä merkitsee omassa työssäni?, s.15
Tulevan toiminnan suunnittelua, (luku 4.4.), s. 15

8. **Tilaisuuden yhteenvetoa** ja tavoitteiden toteutumisen arviointia
9. **Tietoisku** tulevista tapahtumista ja lisämateriaaleista
10. **Päätöshartaus**, s.18

4. Tehtäviä

Tehtäviä voi käyttää hyvin monenlaisissa tilanteissa. Esimerkiksi virittäytymiseen ehdotetut väitelauseet voivat toimia innostavana johdantona alustukseen tai herättelevinä välitehtävinä. Moni tehtävä, jota on suositeltu tilaisuuden alkupuolelle, toimii myös kertauksena loppupuolella, tai sitten alustuksen keskellä syventävänä mielenkiinnon herättäjänä. Olennaista on, että väki pysyy vireänä, kokee riittävästi osallisuutta ja saa hedelmällisiä virikkeitä perusteiden omaksumiseen.

4.1. Virittäviä tehtäviä

Yksi virittäytyminen riittää ohjelmajakson alkuun. Jos käytettävissä on enemmän aikaa, toisella virittävällä tehtävällä kannattaa aloittaa työskentely esimerkiksi lounastauon jälkeen.

Väitelauseet

Pyydä osallistujia ottamaan kantaa väitelauseisiin. Totea, että tässä kohtaa ei ole kyse oikeista ja vääristä vastauksista, vaan mielipiteistä. Voit esimerkiksi jakaa väelle punaiset ja vihreät äänestyskortit, tai pyytää heitä nostamaan tietyn käsimerkin ylös. Yleensä on hyväksi, että väki nostaa kädet yhtä aikaa ylös, koska silloin ei tarvitse pelätä joukosta erottumista.

Esimerkkejä väitelauseista:

Ympäristökysymykset ovat kristinuskon ydinsisältöihin nähden epäolennaista puuhastelua.

1. Ympäristökysymyksistä puhutaan seurakunnissa vain, koska niistä puhutaan kaikkialla muuallakin.
2. Suomalainen on pakanallinen, kun hän lausuu: "Metsä kirkkoni olla saa."
3. Raamattu, erityisesti Uusi testamentti, puhuu vain vähän luonnosta.
4. Jumalan pelastava työ liittyy vain ihmisiin.
5. Seurakunnassani kiinnitetään jo tarpeeksi huomiota ympäristökysymyksiin.
6. Susi on tietyllä tavalla lähimmäinen.
7. Kirkolla ja luonnonsuojelujärjestöillä ei ole juuri mitään yhteistä.

Esimerkiksi neljä lausetta on sängen hyvä määrä. Väitteistä voi myös keskustella pienryhmissä, mutta yhteisessä käsittelyssä on se hyvä puoli, että ohjaaja näkee väen mielipidejakauman.

Osallistavat kysymykset

Esitetään kysymyksiä, jotka aktivoivat ihmisiä ja johdattavat aihepiiriin. Keskustellaan niistä joko ensin parin kanssa (pienryhmässä) ja/tai koko ryhmän kesken.

Esimerkkejä kysymyksistä:

- ♦ Mikä on mielipaikkasi luonnossa?
- ♦ Kuka henkilö on erityisen paljon vaikuttanut suhteeseesi luontoon?
- ♦ Kerro merkittävästä kokemuksesta luonnossa. Oliko kokemuksessa jotain, mitä kutsuisit hengelliseksi?
- ♦ Mitä raamatunkohtia tulee erityisesti mieleesi luontoon liittyen?
- ♦ Miten olet omassa työssäsi kohdannut ympäristökysymyksiä?

Luontokuvat

Levitetään lattialle luontokuvia. Jokainen saa valita sellaisen, joka juuri tällä hetkellä puhuttelee. Kuvasta keskustellaan: joko ensin parin kanssa (pienryhmässä) ja/tai koko ryhmän kesken. Vaihtoehtoisesti voi ohjeistaa tehtävän siten, että kuva valitaan lempiympäristön tai luonnonelementin mukaan (tai vaikkapa lempieläimen).

Rankempi versio on käyttää luonnontuhoista kertovia kuvia, joista kukin valitsee erityisen puhuttelevan. Tähän voi liittää kätevästi faktatietoa kunkin kuvan osoittamasta ongelmasta.

4.2. Tehtäviä tilaisuuden alkupuolelle

Mikä ympäristökasvatus? (johdanto)

Tehtävä, joka on suunnattu enemmän seurakuntien vastuunkantajille kuin yleiseen seurakuntailtaan. Toimii samalla virittävänä tehtävänä. Katso taustaksi luku 2.

On tärkeää sekä rohkaista osallistujia itse pohtimaan asiaa että keskustella siitä yhdessä. Voit toteuttaa joko molemmat tehtävät (1 ja 2) peräkkäin tai sitten vain toisen.

1) Pyydä osallistujia määrittelemään (pienryhmässä), mitä tarkoittaa

- ♦ ympäristökasvatus?
ja muutaman minuutin jälkeen:
- ♦ kristillisen ympäristökasvatus?

Keskustellaan koko ryhmän kanssa eri määritelmistä. On hedelmällistä kysyä ainakin muutama määritelmä ympäristökasvatuksesta ennen kristillisen ympäristökasvatuksen määrittelyä. Tässä kohtaa kannattaa pidättäytyä vielä itse määrittelemästä asioita kovin tarkasti: siihen kannattaa siirtyä vasta tämän koko lämmittelyosuuden jälkeen.

2) Esitä (videotykiltä tai taululta) väitelauseet ja pyydä väkeä äänestämään, ovatko he samaa mieltä; esimerkiksi nostamalla peukku ylös, jos ovat samaa mieltä, tai alas, jos eri. Peukkumetodi on siitä hyvä, että se mahdollistaa luontevasti "väliskaalan" käytön: peukun 'vähän ylös' tai 'vähän alas'.

a) Kristillisessä ympäristökasvatuksessa on kyse kierrätyksen ja muun ympäristövastuullisuuden edistämisestä seurakunnassa.

b) Kristillisessä ympäristökasvatuksessa on **ennen kaikkea** kyse kierrätyksen ja muun ympäristövastuullisuuden edistämisestä seurakunnassa.

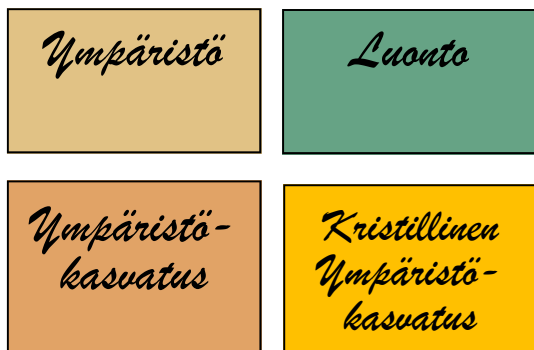
Kerro, että tietenkin meiltä vaaditaan tekoja, eikä vain sanoja: mutta ero näiden kahden väitelauseen välillä johdattaa tiettyyn olennaiseen asiaan, jota koko tämä tilaisuus käsittelee.

Tästä on helppo siirtyä joko toiseen tehtävään, kuten Luonto – käsitteiden nelikenttä, Ihmisen suhde luontoon tai Vastustavat voimat, tai sitten esitelmään.

Luonto – käsitteiden nelikenttä

(ympäristö – ja luonto – sanojen ruumiinavaus)

Piirretään "ikkuna", jossa on neljä kenttää. Täytetään se yksitellen sanoilla: Ympäristö – Luonto – Ympäristökasvatus – Kristillinen ympäristökasvatus.

Todetaan, että näiden käsitteiden sisällöistä keskustellaan yhdessä. Jokaisen käsitteen kohdalla voidaan ensin kysyä, mitä tämä ryhmän mielestä tarkoittaa: mutta on toki varottava asetelmaa, jossa ohjaaja myöhemmin "korjaa" ryhmän "väärä" vastauksia. Keskusteluun osallistumisesta on osattava antaa positiivinen palaute, vaikka asiasisältö ei erityisen eteenpäin vievä olisikaan. Jokainen vastaus on arvokas myös siksi, että se antaa kuvan ilmastosta, jossa liikutaan.

Sanat voi kirjoittaa joko kaikki kerralla tai yksittäin, mutta yksittäin kirjoittamisessa ja käsittelyssä on tietty pedagoginen viisaus sekä johdonmukaisuus etenemisessä. Sanat etenevät kohti laajempia merkityssisältöjä.

Seuraavassa on aineksia keskusteluun ja taustatietoa ohjaajalle:

1) Ympäristö

- Kritisoitu käsite siksi, että jos jotain on ympärillä, on aina olemassa myös keskipiste: heijastaako ympäristö-käsite väistämättä (liiankin) ihmiskeskeistä ajattelua?

(Tietty ihmiskeskeisyys toki kuuluu kristinuskoon myös useimpien luonnon merkitystä korostavien ihmisten mielestä, mutta liiasta ihmiskeskeisyydestä on ollut paljon harmia historiassa – ja nykyhetkessä.)

- Kuitenkin ympäristö on niin laajasti käytetty termi, ettei siitä oikein ole eroonpääsyä. Siksi tässäkin esityksessä sitä käytetään, erityisesti ympäristökysymykset – tai ympäristöongelmat – muodossa.

2) Luonto

Luonto-käsitettä kannattaa avata tarkemmin, sillä sitä käytetään monin eri tavoin:

Luonto #1 = (ainakin kohtalaisen) luonnontilainen 'alue'

- arkikielessä yleisimmin käytetty merkitys

Luonto #2 = kaikkea olemassa olevaa (aineellista) todellisuutta kuvaava käsite

- klassisessa teologiassa kaikkea luotua kuvaava termi

- luonnontieteessä tutkimuksen kohteena on kaikki jollakin tavoin havaittavissa oleva (aistein ja tarvittaessa apuvälinein)

- Kieliopillisesti luomisesta ja Luojusta seuraa 'luonto'.

- Kristitylle tämä on parempi sana kuin ympäristö: toinen vaihtoehto on puhua luomakunnasta.

- Usein luonto-sanaa käytetään kuitenkin siten, ettei ihmistä itse asiassa sisällytetä siihen: tämä kertoo dualistisesta, kaksijakoisesta ajattelutavasta, jota yhä useammat luonnontieteilijät ja ekoteologit eivät kannata.

Luonto #3, esimerkkinä "ihmisluonto" = olennon (perustava) ominaispiirre.

- Vrt. "Se on sen luonto".

- vaikkapa Lutherin ajattelun tulkinnassa on tehtävä ero "syntisen ihmisluonnon" ja kaiken luonnon samaistamisen välillä. Lutherin ajattelu ei ole niin yksinkertaista, että kaikki aineellinen olisi syntistä;

päinvastoin, hän puhuu paljon jumalallisen sidoksissa olemisesta aineellisen kanssa (vrt. ehtoollinen, Kristuksen läsnäolo kristityssä ja ns. ubikviteetti-oppi eli Jumalan kaikkialla läsnä olemus). Ihminenkin on samaan aikaan vanhurskas ja syntinen.

Hieman eritasoinen asia on **"Luonto #4"**:

usein olisi tarvetta sille, että luonto-sanan merkityspiiriin sisällytettäisiin käytännössä myös ihmisen tekemät asiat. Myös kerrostalot tai hiukkaskiihdytin ovat "luontoa" (merkityksessä luonto #2). Tämä ei tarkoita arvo-arvostelmaa siinä mielessä, että muoviroskat ovat yhtä "hyvää" luontoa kuin sammaleet; ekosysteemin kannalta näin ei ole. Mutta tämä viittaa siihen, että ihminen ei ole muusta luonnosta erillinen olento: myös hänen tekonsa pohjautuvat aina luonnonaineisiin ja prosesseihin. Vaikka tiede ja teknologia ovat suuresti muuttaneet arkitodellisuuttamme, eivät tietyt perusasiat ole muuttuneet. Tekojen mittakaava vain on kasvanut.

Kun puhutaan Jumalan työstä luonnon kautta, ei tarkoiteta pelkästään luonnontilaista luontoa (luonto #1), vaan koko aineellista todellisuutta (luonto #2).

3) Ympäristökasvatus

4) Kristillinen ympäristökasvatus

Nämä jätetään joko toistaiseksi avoimeksi ja palataan niihin myöhemmin (Raamattu-osuuden jälkeen / yhteydessä), tai sitten käsitellään ytimekkäästi (Mikä ympäristökasvatus? -tehtävän ja Määritelmiä -luvun (2) avulla).

Ympäristökasvatus-kohtaan voi hyvin kirjoittaa esim. tieto, tunne, toiminta ja avata tämän kolmijaon perusidean. Kristillisen ympäristökasvatuksen kohdalla voi viitata siihen, että kyse on kokonaisvaltaisesta elämänmallista – johdantona Raamattu-osuuteen.

Ihmissuhde luontoon piirrosten kautta

Tehtävä kartoittaa olennaisen tärkeää tekijää. Se, millaiseksi ihmisen suhde muuhun luontoon mielletään, vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten hän lopulta suhtautuu "ympäristöönsä".

Jos ihminen ajattelee muusta luonnosta erilliseksi, ei synny aitoa motivaatiota huolehtia luonnosta. Siinä tapauksessa muu luonto ajattelee vain resurssiksi, tai luotu maailma kertakäyttöiseksi.

Tehtävänä on piirtää ihmisen suhde luontoon tikkuukkojen ja viivojen sekä ympyröiden avulla. Tämän voi toteuttaa ohjaajan piirtämänä taululle, tai pyytää ensin väkeä itse piirtämään tehtävän.

1) Ohjaajan piirtämä osio:

a) ihmisen hallintavaltaa korostava malli: piirrä ympyrä, ja ihminen sen yläpuolelle

- ihminen on "pallon päällä"

- näin on pitkään ajateltu monin paikoin

b) ihmisen yhteenkuuluvuutta korostava näkemys: piirrä ympyrä, ja ihminen sen sisälle

- saamme elämämme edellytykset itsemme ulkopuolelta

- olemme "järjestelmän" sisällä, osa ekologista kokonaisuutta

2) Kysymys: miten ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta kuvaavat nuolet piirretään?

a) piirrä ihminen, ja nuoli hänestä ulospäin, kohti muuta luontoa

b) piirrä nuoli muusta luonnosta kohti ihmistä

-> "Molemmat on oltava, tai kuva ei vastaa todellisuutta."

c) piirrä nuolet kaksisuuntaisiksi

-> monisuuntaisista nuolista muodostuu "tähti", "verkko": "Kyse on verkostoisesta todellisuuskäsityksestä."

3) Kysymys: entä Jumalan työ? Miten piirtäisitte sitä kuvaavan nuolen tai nuolet?

a) piirrä ihminen, ja nuoli joka kohdistuu ihmiseen (ylhäältä on perinteisin suunta)

b) piirrä nuoli, joka kohdistuu ylhäältä muuhun luontoon

c) piirrä nuoli, joka kulkee kaiken läpi:

-> "Jumala toimii luomakuntansa kautta, vaikka onkin myös sen takana."

Kysy, mitkä näistä nuolista kaipaavat ryhmän mielestä korostusta, eli mitkä niistä eivät saa nykytilanteessa riittävästi painoarvoa?

Tämän materiaalin lähtökohtainen mielipide:

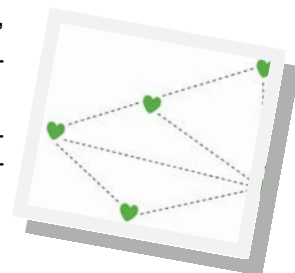
* luonnosta ihmiseen tulevat nuolet kaipaavat vahvistusta: ei ole kyse vain siitä, mitä ihminen tekee muun luonnon suhteen, vaan myös siitä, että muu luonto tekee valtavasti ihmisen suhteen (vrt. Villi -lehden artikkeli Leirikeskuksen luonto saarnaa, 3/2010 & Pyhäkoululehti 2/2011)

* "ihmettelynuolet" ihmisestä kaikkialle ympärille (ympäristöön!) kaipaavat vahvistusta

- kirkon kasvatustyössä keskeinen ihmettelyn käsite liittyy vahvasti luontoon

- maalliset tutkijatkin puhuvat lumouksen tunnon keskeisestä merkityksestä elämän mielekkyydessä

* Jumalan työtä kaiken kautta kuvaava nuoli on alati korostuksen tarpeessa: kristinuskossa on kyse kaikesta, mitä elämään liittyy, ei vain sunnuntai-päiviin tai erillisiin hartaushetkiin liittyvästä asiasta

Lisämahdollisuus:

Piirretään ympyrä, ja hedelmiä roikkumaan sen ylä-laidasta.

Sitten piirretään ihminen, kahdella vaihtoehtoisella tavalla:

a) jos ihminen (tikku-ukko) on kehän ulkopuolella, hedelmät jäävät hänen ulottumattomiinsa!

(ihmisen hallintavaltaa, "luonnon yläpuolella" olemista kuvaava malli)

b) jos ihminen on kehän sisällä, hedelmät tulevat hänen ulottuvilleen ylhäältä

-> tämä kuvaa tietyllä tavalla elämän lahjaluonnetta. Kristinuskoon kuuluu syvä opetus siitä, että ihminen ottaa vastaan lahjoja, eikä pohjimmitaan valmista ja omista niistä itse.

Vastustavien voimien sanominen julki

Ehdotus siitä, miten tilaisuuden ohjaaja voisi "nostaa kissan pöydälle":

- osoittaa ymmärtävänsä (erityisesti työntekijöiden) tilanteen, jossa eletään

- avata keskustelua siitä, onko tämä nyt ylipäättään tarpeellista

"Mistä on kyse, kun seurakunnassa puhutaan ympäristöasioista?"

- Siitä, että kun niistä puhutaan kaikkialla muuallakin, niin on puhuttava täälläkin?

- Siitä, että keskushallinto on keksinyt taas yhden ohjelman, jolla raskauttaa paikallisseurakuntien väkeä? Käsikirjojen uudistamisen, jumalanpalvelusuudistuksen, palkkaus uudistusten, turvallisuusasiakirjojen uusien ohjeiden, arkistouudistuksen ja muun lisäksi nyt pitää vielä valmistella ympäristödiplomia, tehdä ympäristöselvityksiä ja ympäristökasvatussuunnitelmia! Eikö joskus saisi tehdä ihan sitä perustyötä?

- Siinä se onkin: tässä on nimittäin kyse siitä perustyöstä, väitän. Kyse on siitä, että pelastussanoma Jeesuksesta Kristuksesta liittyy myös muuhun luontoon kuin ihmiseen. Siitä, että kolmiyhteinen Jumala rakastaa koko luomakuntaansa.

- Siksi me keskustelemme tänään kristinuskon ja luonnon suhteesta: että yhdessä voisimme painia sen kanssa, miten me tämän asian ymmärrämme Raamatun ja kirkon perinteen valossa."

Katso syventäväksi tiedoksi Heikki Pesosen Vihertyvä kirkko -kirja, ja etenkin sen luku 4, joka osoittaa kuinka nämä kysymyksenasettelut ovat Suomessa olleet esillä jo pitkään.

Missä kulkevat ihmisen rajat?

Tämä ja muita sopivia tehtäviä löytyy Ekonistin ryhmänohjaajan virikevihosta: <http://www.ekonisti.fi/toimintaa/materiaalit/>

4.3. Tehtäviä tilaisuuden loppupuolelle

Nämä tehtävät on tarkoitettu ensisijaisesti alustuksen (luku 6) jälkeen käytettäväksi, mutta soveltamismahdollisuuksia on jälleen paljon.

Jos aikaa on käytettävissä enemmän, kannattaa tehdä ryhmätöitä (katso luku 4.4.). Alla olevat tehtävät sopivat joko kokonaan yhteisesti käsiteltäviksi, tai yhdistelmiksi ryhmätyöstä ja yhteiskäsittelystä.

Mikä liittyy kristilliseen ympäristökasvatukseen?

Tuo näkyville yksitellen eri vaihtoehtoja. Keskustellaan/äänestetään kunkin kohdalla, liittyykö se kristilliseen ympäristökasvatukseen. Miten? Voisiko se liittyä vahvemmin, jos toteutus on tietynlainen?

Tarvittaessa voit muistuttaa, että huonokin kasvatusta. Nämä asiat saattavat liittyä myös huonoon ympäristökasvatukseen. (Ohjaajalle huomioksi: erimeriksi kierrätysastian puutteena tai hartauselämänä, jossa luontosuhde ei ole millään tavalla elävä asia).

- ruokailu

- matkustaminen (esim. leirille)

- hartaushetki tai jumalanpalvelus (onko tilalla väliä? sisätila/ulkotila? voiko sisätilassa käsitellä ympäristöaihetta?)

- leiri

- kerhon rutiinit

- kiinteistöihin liittyvät päätökset ja käytännöt

- seurakunnan talouden suunnittelu

Oman seurakunnan/naapuriseurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma

Onko omalla seurakunnalla ympäristökasvatussuunnitelmaa? Jos on, kaikki eivät ehkä tunne sitä: arvioidaan sen sisältöä nyt yhdessä käsitellyn valossa. Minkälaisia kehittämissideoita syntyy? Onko saatavilla hyviä [tai varoittavia] esimerkkejä naapuriseurakuntien suunnitelmista?

Partio ja kristillinen ympäristökasvatus

Kysy väeltä, mitä he ajattelevat partion ja seurakunnan yhteistyöstä tämän kaiken valossa. Keskustellaan oman paikkakunnan yhteistyöstä partion kanssa: onko siinä kehittämismahdollisuuksia?

Syvemmän työskentelyn taustamateriaaliksi on tarjolla Luonto, partio ja pyhä – esitelmä Kilke-suurleirin kasvatuksen seminaarista 2010: (<http://www.ekonisti.fi/toimintaa/materiaalit/>)

Kristillinen kasvatusta ja ympäristökasvatusta eli "mihin ympäristökasvatusta sijoittuu?"

Piirretään iso kuvio (kuten puu) kuvaamaan kristillistä kasvatusta.

(Pahitteeksi ei tietenkään ole määritellä kristillisen kasvatuksen tavoitteita ja luonnetta, jos tähän on aikaa; mutta se on iso keskustelu. Yhtäältä on vaikea nähdä elämän- aluetta, johon ei liittyisi kasvamista eri tekijöiden toimesta. Toisaalta, jos kaikkien liittyminen kasvatukseen, muodostuu kasvatuksesta puhumisen vaikeaksi.)

Mihin osaan kuviota kristillinen ympäristökasvatusta liittyy?

Onko se osa kuviota, vai jonkinlainen juonne sen koko alalla? (Kasvatuksen osa-alueet eri ravinteita, jotka virtaavat puussa?)

Mitä tämä ero merkitsee?

(Tarvittaessa vertaa vaikkapa kansainvälisen vastuun kasvatukseen kristillisessä kasvatuksessa: onko se erillinen alue? Vai osa suurta kokonaisuutta: tietyssä määrin aina läsnä, mutta joskus erityisesti – koska syytä on?)

4.4. Jatkotyöskentelyn mahdollisuuksia

On suositeltavaa, että pidempään työskentelyyn olisi mahdollisuus. Hedelmällisintä on, jos sitä toteutetaan samana päivänä tai ainakin lähiaikoina, mutta se on mahdollista toki myös myöhemmin.

Jatkotyöskentelyssä olennaista on asian jäsentäminen omaan työhön ja kokemusmaailmaan.

Ryhmätyöt: mitä tämä merkitsee omassa työssäni?

Ennen kaikkea työntekijäryhmille/luottamushenkilöille sopiva tehtävä.

Jakaannutaan esimerkiksi työaloittain tai toimipisteittäin ryhmiin. Tehtäväksi annossa on hyvä olla tilaa sekä mielihyvän avoimelle vaihtamiselle että käytännön sitoutumiseen. Esimerkkejä kysymyksistä ryhmille:

- Mitä ajatuksia nämä yhdessä käsitellyt asiat ovat herättäneet?
- Mitä tämä merkitsee tai voisi merkitä oman työsi kannalta?
- Mitä kaikkea työalallani jo tapahtuu ympäristöön ja ympäristökasvatukseen liittyen?

- Mihin voisimme käytännössä sitoutua ympäristö- vastuun ja ympäristökasvatukseen edistämiseksi?

- Olenko saanut uusia oivalluksia työni liittymisestä luontoon?

- Olenko eri mieltä joistain asioista, mitä on esitetty? Miksi?

Anna ryhmille tehtäväksi miettiä asiaa kahdelta kannalta:

1) Miten työni hengellisessä kokonaisuudessa näkyy luonnon liittyminen kristinuskoon?

Toisin sanoen, mikä on kristillisen ympäristökasvatuksen rooli työssäni hengellisenä (kokonaisvaltaisena) kasvatuksena?

Miten tätä voisi vahvistaa?

2) Miten käytännössä kannamme työalallamme ympäristövastuuta ja kasvatamme siihen?

Esimerkkejä mahdollisuuksista työaloille:

- lapsityö: kts. Luontopyhäkoulu-materiaali (Pyhäkoululehti 2/2011)
- varhaisnuorisotyö: kts. Jalanjäljet-kerhonohjaajan materiaali (PTK, 2008-9)
- nuorisotyö: Ekonisti-aiheiden ottaminen nuorten- iltoihin (Ekonisti-vihot)
- diakoniatyö: kampanja paikkakunnan toimijoiden kanssa ympäristövastuusta
- aikuistyö: miestenpiiri ottaa tarkasteluun sähkön- kulutuksen, raamattupiiri Luonto ja Raamattu- kirjaa seuraten, retriitin teemaksi luonto ja kris- tinusko, viljelypalstat yhteisprojektina eläkeläisten ja nuorten kanssa
- hiljaisuuden luontoalueen perustaminen leirikes- kuksen läheisyyteen
- luontoon liittyvät teemapäivät leirikeskuksessa: retkeilyä, laulua, hartaudet

Suunnitellaan yhteinen tapahtuma

Esimerkiksi teemapäivä leirikeskuksessa, johon kutsutaan seurakunnan väkeä ja vaikkapa paikkakunnan ympäristöyhdistyksen edustus. Mietitään yhdessä luonnon merkitystä, kristittyjen roolia ja paikkakunnan ajankohtaisia ympäristöhaasteita. Tehdään retki lähiluontoon.

Yksi mahdollisuus on suunnitella luomakunnan sunnun- tain ympärille laajempi kokonaisuus: samalle päivälle liitetään esimerkiksi lähiruoasta tehty kasvislounas ja tempaus luontoon liittyen. Esimerkiksi Enon seurakun- nassa on toteutettu kokonaisa teemaviikonloppuja luo- makunnan sunnun- taihin liittyen, ja suosio on ollut hyvä. Viikonloppu mahdollistaa eri- laisia tapahtumia ja osallistumista.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja

Tutustutaan **Kirkon ympäristödiplomin käsikirjaan (2011)**. Esimerkiksi voidaan jakaa kaikille virikkeeksi otteita Toimistotyö – luvusta (ja muista valikoiduista kohdista), tai jakaa eri lukujen käsittely eri työaloja lähimpänä olevien aiheiden mukaan.

Oleennaista on, että yhdessä tehdään **käytännön sitoumuksia** ja sovitaan, miten asetettuja tavoitteita arvioidaan. On liiankin helppoa vähitellen jälleen unohtaa ympäristöön liittyvät asiat, jos prosessi ei ole pitkäjänteinen. On tärkeää myös sopia yhdessä, miten sitoumuksia edistetään, ja milloin yhdessä tarkastellaan, mitä on saatu aikaan.

Seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma

Pidetään yhdessä työpajoja, joissa valmistellaan suunnitelmaa tilaisuudessa käsitellyn pohjalta. Taustamateriaalina toimii erityisesti Ympäristödiplomin käsikirjan ympäristökasvatus-luku (versio 2011). Esimerkkinä käytetään kirkon ympäristösivuilta löytyviä suunnitelmia (www.sakasti.evl.fi/ymparisto).

Kirkon ilmasto-ohjelma

Voidaan

- tutkia tiettyjä lukuja ja suosituksia. Erityisesti suositukset seurakunnille (42-50) ja yksittäisille kristityille (52-55) sekä teologinen tausta (alkuluvut) tarjoavat paljon aineksia keskusteluun.
- jos aikaa on enemmän, tutustutaan Björn Vikströmin laatimaan Ilmasto-ohjelman käyttö seurakunnissa-materiaaliin (Löytyy nettisivuilta: evl.fi > usko ja arvot > ympäristön suojelu > ilmasto-ohjelma).

Etsitään sisältöjä kirkon kirjoista

Etsitään kirkon keskeisistä kirjoista luontoon ja kristinuskoon liittyvää aineistoa. Mahdollisia kohteita ovat esimerkiksi **virsikirja, katekismukset, rippikoulun oppikirjat, laulukirjat, kirkkokäsikirjat ja tunnustuskirjat**.

A Etsitään sellaista aineistoa, jossa käsitellään luontoa erityisen selkeästi (suoraan mainiten, ”niin että yksinkertaisempikin ymmärtää”).

Esimerkkejä:

- Ehtoollisrukous
- monet virret (ei välttämättä kaikkien tuntemat), kuten 194, 417, 455-463, 570 ja muut vuodenaika-virret.

B. Etsitään sellaista aineistoa, jossa syvemmillä tasolla käsitellään luontoa (vaikka ”suoria” viittauksia onkin vähemmän).

Esimerkkejä:

- Uskomme tulevaisuuteen – laulu (NSV); ei mainitse ympäristökysymyksiä suoraan, mutta edustaa toivon viestiä sellaiseen epätoivon tilanteeseen, jota moni kokee ympäristötuhoihin liittyen.
- Mitä Katekismuksen 10 käskyn selitykset merkitsevät luontosuhteen kannalta?

Kirjataan löytöjä muistiin, samoin ideoita siitä, miten näitä voisi tähdentää hartauselämässä ja erilaisessa seurakunnallisessa toiminnassa.

Luontojärjestöjen materiaalit

Luontojärjestöt tuottavat erittäin hyvää ympäristökasvatusmateriaalia, jota toistaiseksi käytetään turhan vähän seurakunnissa. Tällaisen materiaalin esittely seurakuntien vastuunkantajille antaa usein ratkaisevia virikkeitä ottaa sitä käyttöön. Esimerkiksi kerho- ja leirit toimintaan on saatavilla paljon materiaalia.

WWF:n internetsivut (www.wwf.fi/ymparistokasvatus/) tarjoavat runsaasti materiaalia ja mahdollisuuden tilata sitä. Erityisesti mainittakoon tuore Tarinoita muuttavalta planeetalta -materiaali (2010) sekä leireille ohjelmaa tarjoavat Naturewatch -aineistot.

Luonto-Liiton kotisivuilta (www.luontoliitto.fi) löydät monenlaista tietoa ja materiaalia, kuten tilausohjeet Luonto-leikit -vihkolle sekä virikkeitä tarjoavalle Mystisen liskon etsivät -kirjalle.

Ekonistin ryhmänohjaajan materiaalin tehtävien suositelu

Ekonistin (www.ekonisti.fi) internetsivuilta ladattava pdf-materiaali tarjoaa erilaisia tehtäviä erityisesti kasvatus-työhön, mutta myös aikuisille Syventävään jatkokyöskentelyyn antaa aineksia esimerkiksi Ihmisen paikka maailmassa- kokonaisuus (s.13-15).

Materiaaliin tutustuttaessa voidaan samalla miettiä, miten sitä voisi käyttää omassa työssä.

Luonto ja Raamattu -kirjan käyttö

Kirja tarjoaa mahdollisuuksia syventyä erilaisiin teemoihin. Jatkokyöskentelyssä voidaan tutkia valittuja lukuja kirjasta, tai vaikkapa suunnitella lukupiiri tai keskustelutarja sen teemoista. Tällainen voidaan sijoittaa esimerkiksi joko olemassa olevan raamattupiirin yhteyteen tai perustaa uusi.

Kirjasta löytyy myös yksittäisiä tehtäviä, joita voi soveltaa jatkokyöskentelyssä, kuten esimerkiksi s. 36 (eläimet), 52 (Jeesus ja luonto) tai s. 93 (kristitty ja maailma).

5. Hartausmateriaalia

Hartauksia voi käyttää myös erillisinä kokonaisuuksina erilaisissa tilanteissa (kuten tämän materiaalin muitakin osioita).

Alkuhartaus: virrestä 602,

Hämmennys valtaa usein tajuntamme

- ihmisen, luonnon ja Jumalan suhteesta
- tuhon uhan karu sanoitus
- toivo Kristuksessa
- mahdollisuus synnintunnustukseen

Voidaan laulaa aluksi säkeistöt 1-5, ja lopuksi 6-7.

Hämmennys valtaa usein tajuntamme. Niin nopeaa on muutos maailmamme.

Isoisien lapsuudessa hevonen oli vielä yleinen kulkuneuvo. Nyt eläkeläiset lentävät kaukomaailmaa. Maailma muuttuu, ja teknologialla on siinä muutoksessa keskeinen osa. Ihmisen vaikutusmahdollisuudet ovat kasvaneet valtavasti – mutta onko hän valmis tämän vallan vastuulliseen käyttöön?

(Juhani Veikkolan) virsi sanoittaa karusti uhkaavien ympäristötuhojen aikaa. Ihminen tutkii jo avaruutta, etsii elämän salaisuutta – mutta ongelmana on, että hän ei yleensä etsi sitä vain uteliaisuuden vuoksi, vaan hyödynämisen halusta. Ympäristötuhojen taustalla on sama paheus, joka aiheuttaa maailman kaikki ongelmat. Ihmisen syntyisyys.

Ympäristökriisi ei oikeastaan ole ympäristön kriisi, vaan ihmisen. Ongelmien lähde on hänessä. Kristinuskko väittää ja luottaa, että ongelmien ratkaisu on Jumalassa. Kristuksen risti on perusta ja toivo, myös luomakunnan kärsimyksessä.

Mutta kristityn tehtävä ei ole odottaa paikallaan, että Kristus palaa ratkaisemaan maailman ongelmat. Kristitty on kutsuttu rakastamaan, kuten Jumala rakastaa. Pitämään huolta toisista ihmisistä; ja yhä useampi painottaa, että myös pitämään huolta muusta luonnosta.

Tänään meillä on mahdollisuus yhdessä tutkia Raamattua ja kirkon perinnettä tämän sanoman valossa. Mitä Jumalan sana sanoo ihmisestä ja muusta luonnosta, Jumalan maailmasta? Mikä on kristityn tehtävän ja Jumalan työn koko laajuus?

Mahdollisuus synnintunnustukseen:

Ennen kuin käymme sitä yhdessä pohtimaan, Jumala kutsuu meitä kantamaan Hänen eteensä kaiken, mitä mielellämme on. Kaiken, mitä kadumme; kaiken, mitä epäilemme; kaiken, minkä olemme tehneet väärin. Hiljennymme synnintunnustukseen.

Voidaan käyttää synnintunnustusta 713 tai esimerkiksi tätä:

**Pyhä Jumala,
me kuulemme luomakunnan huokauksen
ja huokaamme sen mukana, sen jäsenenä.
Me tunnustamme edessäsi, että olemme tehneet
syntiä ajatuksin ja sanoin, teoin ja laiminlyönnein.
Me olemme rikkoneet pyhää tahtoasi vastaan
joka haluaa hyvää koko luomakunnalle.
Armahda meitä Poikasi Jeesuksen Kristuksen kautta
ja anna meille Pyhän Henkesi kautta voimaa uudistua.**

Voidaan lausua erillinen synninpäästö.

Aamen.

Jos virttä ei laulettu aluksi kokonaan, lauletaan nyt loput säkeistöt.

Siunaus

**Siunatkoon kaikkivaltias ja armollinen Jumala,
Isä, Poika ja Pyhä Henki (+),
meidät ja työskentelymme. Aamen.**

Loppuhartaus: virrestä 573,

Maa vaikka synnin tähden

- Runeberg: Jumala on kaikessa läsnä ja luonto heijastaa tätä, vaikka synty sitä piinaakin
- sadonkorjuu ja kiittolisuus; työ ja ilo
- "Virsikirjan pan-en-teistisin säkeistö", viimeinen säkeistö

Lauletaan virsi.

Eikö viimeinen säkeistö ollut melkoisen *pan-en-teistinen*? (Nythän kaikki muistavat sanan merkityksen, eikö? Jumalan läsnäolon maailmassa, ja kuitenkin myös sen takana.) "Maailma kaikinensa on Luojan asunto, tee meille eläväksi myös ristinsovinto." Siinä liittyvät yhteen luominen ja lunastus, Luojan työ ja Vapahtajan työ – ja myös Pyhän Hengen työ. Henki on se, joka tekee eläväksi.

Onko virren kirjoittaja ekoteologi? Kyllä, hän puhuu erityisesti luonnosta ja Jumalasta. Mutta harvoin kutsumme Runebergia tällä tittelillä, tai esimerkiksi Lutheria, vaikka hänkin puhui paljon Jumalan läsnäolosta luomakunnassa. Ekoteologia on sanana tuore, ja sisältää toki vahvoja ajan-kohtaisia korostuksia; mutta painotuksiltaan se on yhtä vanha kuin kristinusko. Ensimmäisistä kristillisistä vuosisadoista saakka on ollut erilaisia kristinuskon tulkintoja: luonnon toissijaiseksi asettavia tai luonnon keskellä eläviä.

Runebergin virressä sadonkorjuu on keskeinen uskonnollinen asia. Virsi edustaa samankaltaista kokonaisvaltaista maailmankatsomusta kuin Raamatun maailma tai vaikkapa Lutherin katekismukset. Kaikki on Jumalan lahjaa. Ihmisen tehtävänä on tehdä työtä iloitien, Jumalaa kuunnellen ja kiittäen. Runeberg tavoittaa heti alkusäkeissä maailman tilanteen: "Maa vaikka synnin tähden nyt vielä huokailee, niin luomiskauneutta se silti säteilee." Synty painaa, mutta Jumalan työ on kuitenkin voitolla.

Viljely ja sadonkorjuu ovat myös vertauskuvallisia kaikesta siitä, mitä me teemme. Tehtävämme viljellä ja varjella liittyvät myös toisiin ihmisiin ja kaikkiin töihin. Vaikka maailma näyttäisi kuinka pahalta, kristittyjä kutsutaan työhön paremman tulevaisuuden puolesta. Sillä työllä on toivoa vain, koska Jumala on sen takana. "Vain sinun hyvyttäsi se meille todistaa, kun maamies pelloltansa satoonsa talteen saa." Tämä pätee sekä käsinkosketeltavaan viljaan että näkymättömään.

Jumala hallitsee maailmaa. Hänen valtakuntansa on jo läsnä, ja kerran se koittaa kaikessa täyteydessään. Isä meidän – rukouksessa me tunnustamme tämän, toivomme sen tapahtuvan, ja pyydämme leipää kaikissa sen merkeissä. Rukoilemme yhteen ääneen.

Isä meidän – rukous

6. Alustus Raamatusta ja luonnosta

Alustus käsittelee viiden kysymyslauseen kautta kristinuskon ja luonnon suhdetta. Alustuksen / esitelmän voi pitää tämän materiaalin pohjalta käyttäen hyväksi powerpoint dioja. Voit ladata diat käyttöösi Ekonistin nettisivuilta (www.ekonisti.fi > tietoa > ryhmien vetäjille) tai tehdä omat diat [alla olevista lauseista / sanoista](#).

Aluksi on mahdollista viitata keskeisiin taustalla oleviin kysymyksiin ja toisaalta syytöksiin luontoa tuhoavista asenteista, joita kristinuskon on esitetty edustavan.

Johdanto: peruskysymyksiä ja syytöksiä

- Miten ihminen on osa luomakuntaa?
- Miten uskonkäsityksemme vaikuttaa siihen, miten kohtelemme luontoa?
- Onko kristinusko ollut ympäristötuhojen osa-voimana?
- Luomiskertomuksen tulkinta ihmisen vallasta luontoon on aikaansaanut tuhoavia asenteita?
- Kristinusko keskittyy tuonpuoleiseen ja ehkäisee siten maailmasta huolehtimista?
- Kristinusko on poistanut pyhyyden luonnosta, kun se hävitti vanhat palvontapaikat?

Näistä kaikista kristinuskoa on syytetty.

- Kyse on ihmiskäsityksestä: onko ruumiilla viime kädessä merkitystä, vai onko ihminen pohjimmiltaan sielu ja täysin erilainen muuhun luontoon nähden?
- Kyse on jumalakäsityksestä: onko Jumala ja hänen työnsä vain henkistä?
- Kyse on maailmakäsityksestä: mikä on aineellisuuden merkitys?

1. Mikä on luonto hepreaksi, Vanhan testamentin alkukielellä?

Hepreassa ei ole sanaa "luonto". Voit kysyä, mitä se väen mielestä merkitsee?

- kokonaisvaltaisuus, ei erottelua

Sitä, mille ei ole erillistä sanaa, ei ole ollut mielekasta erottaa muista asioista. Vanhan testamentin maailma on Jumalan maailma: kaikki on luontoa.

- luomiskertomus: ihminen luodaan maan tomusta muun luonnon yhteyteen, viljelemään ja varjelemaan

Ihminen on samaa ainesta kuin muu luonto: Jumala antaa kaikelle hengen. Ihmiselle annetaan kuitenkin erityisasema, jonka tulkinnasta on kyse ihmisen luontosuhteen pohdinnassa.

- uskonnon liittyminen arkielämään: sateen ja korjuun uskontoa

Maalliseksi kutsutut asiat ovat olennaisia uskonnollisia asioita: vrt. Vanhan testamentin lisäksi Lutherin Vähä katekismus ja uskontunnustuksen selitys. Kaikki on Jumalan lahjaa.

- hyvä luomakunta, vaikka pedotkin uhkasivat

Psalmieissa ja muuallakin petoihin ja tuhoisiin luonnonvoimiin suhtaudutaan lähinnä hämmästellessä, jopa ylistäen, vaikka niistä oli vaaraa. Mistä tämä kertoo?

Koska nekin ovat luontoa ja Jumalan luomaa, on niilläkin olemisen oikeus ja arvo, vaikkeivät ihmiset sitä kokonaan ymmärtäisikään.

- * Psalmi, profeetat, Job...

Koska koko Vanha testamentti puhuu Jumalan maailmasta, ei ole hirveän mielekästä etsiä vain tiettyjä luonnosta puhuvia kohtia: sitä sisältöä on lukuisissa kirjoissa. Mutta psalmi, profeetat ja Job korostuvat kuitenkin tietyllä tavalla tässä asiassa.

2. Mitä Jeesus opetti luonnosta?

- ei selvää luontokäskyä: mutta muistellaamme vertauksia ja kontekstia!

Emme muista itsestään selvää luontokäskyä, kuten: "Rakasta sutta kuten itseäsi." Mutta kun muistellaamme Jeesuksen puheiden sisältöä ja toiminnan paikkoja, löydämme:

- härkä, lampaat, varpunen, puut, vilja...

Jeesus valitsi puheidensa sisältöksi luonnonläheisiä vertauksia, ja toimi kaupunkien sijaan paljon maaseudulla.

- erämaa

Jeesuksella oli tapana vetäytyä erämaahan hiljenty-mään. Erämaa on kohtalaisen asumatonta ja luonnontilaista seutua: harvoin tulee ajatelleeksi, että suomalainen mennessään korpeen hiljentymään seuraa tavallaan Jeesuksen esimerkkiä.

- sakramentit: luonnon aineet

Molemmissa sakramenteissa ovat luonnon aineet keskeisessä asemassa: vesi, leipä ja viini. Kasvien, ilman ja muiden luonnonelementtien tuotokset yhdistyvät ihmisen kiitokseen ja käten työhön, ja taustalla on ennen kaikkea Jumalan työ. Ehtoollisessa kaikki tulee yhteen.

- ylösnousseen tunnistaminen aterialla

Sekä Luukkaan että Johanneksen evankeliumeissa ylösnoussut Kristus tunnustetaan nimenomaan aterialla. Mitä tämä merkitsee? Ei ole sattumaa, että ruoan pyhittäminen ja arvostaminen on ollut meidän aikaamme asti keskeinen uskonnollinen sisältö.

-> jatkaminen Vanhan testamentin pohjalta

Tämän kaiken vuoksi on perusteltua väittää, että Jeesus jatkoi Vanhan testamentin luonnonläheistä maailmankuvaa ja täydensi sitä elementeillä, joilla on vahva side aineelliseen todellisuuteen, luontoon.

3. Mitkä ovat Pyhän Hengen symbolit?

- luontoelementit symboleina ja välineinä (tuuli (pneuma!), tuli, linnut; puut?)

Jo Uuden testamentin kreikankielen sana Pyhälle Hengelle, pneuma, tarkoittaa tuulta.

Pyhän Hengen vertauskuvat ja useat hengellisissä kokemuksissa havaitut ilmenemismuodot ovat luonnonelementtejä. Mistä tämä kertoo?

- * vrt. Ps. 104:4 ja helluntai: Sinä teet tuulista sanasi viejät ja panet liekit palvelijojaksesi.

- luonto kokemispaikkana (vrt. esim. Elia, Abraham)

Jo Vanhassa testamentissa Jumalan läsnäoloa koetaan tällaisella tavalla, luontoon liittyen. Elia kohtasi Jumalan hiljaisessa huminassa (1.Kun. 19:8-13), Abraham tapasi kolme hahmoa tammistossa kirkkaassa auringonvalossa (1.Moos.18).

- Pyhyttä koetaan luonnossa ja luonnon välityksellä

Voiko luonnon merkityksen tässä todella nähdä vain välineellisenä? Eikö se, minkä tavan Jumala on työilleen valinnut, merkitse jotain olennaista?

- Yleinen ja erityinen ilmoitus

Vanha mutta yhä ajankohtainen teologinen käsitepari liittyy tähän. Yleinen ilmoitus on sitä, mitä Jumalasta voidaan havaita luonnon kautta. Teologit ovat keskustelleet pitkään siitä, mikä ilmoituksen tarkka rooli on luontoon liittyen: joka tapauksessa se on avainkysymyksiä ympäristötuhojen aikana. Erityinen ilmoitus on tarkempaa ilmoitusta siitä, millainen Jumala on ja miten ihmisen tulisi Häneen ja maailmaan suhtautua. Luterilaisuudessa erityinen ilmoitus korostuu, mutta yleinen on myös olennaisen tärkeää. Joskus raja näiden kahden välillä on myös häilyvä.

4. Missä on raja Kristuksen työlle?

- laajenee ensin UT:ssa eri kansoihin, lopulta koko universumiin (Ef., Kol.): kosminen Kristus

Uudessa testamentissa on havaittavissa pelastuksen kehän laajentuminen. Ensin opetuslapset kiistelevät, kuka heistä on suurin taivasten valtakunnassa. Seuraavaksi riidellään siitä, voivatko ympärileikkaamatomat pelastua. Paavali suuntautuu kaikkien kansojen apostoliksi ja on vahvasti sitä mieltä, ettei "ole väliä, oletko juutalainen tai kreikkalainen, mies tai nainen" (Gal.3:28). Lopulta, niin sanotuissa jälkipäätösläisissä kirjeissä kristinuskon sanoma saavuttaa koko laajuutensa: kyse on kaiken olevan pelastuksesta (vrt. Ef. 1:19-22., Kol. 1:15-20).

- ei panteismi, vaan pan-en-teismi

Kristityille kyse ei ole siitä, että kaikki olisi jumala (pan/teismi), vaan siitä, että Jumala on kaikessa (pan-en-teismi).

- Vrt. Ap.t. 17: 24, 27b-28a:

"Jumala, joka on luonut maailman ja kaiken, mitä siinä on, hän, joka on taivaan ja maan Herra, ei asu ihmiskäsin tehdyissä temppeleissä.

- Jumala ei kylläkään ole kaukana yhdestäkään meistä: hänessä me elämme, liikumme ja olemme.”

-> Sakramentaalinen todellisuuskäsitys (Luther)

Luther puhui Jumalan läsnäolosta luomakunnassa siihen liittyen, miten Kristus on läsnä ehtoollisaineissa. Kristus ei tyhjenny ehtoollisaineisiin, vaikka onkin niissä läsnä. Samoin Jumala on läsnä luonnossa: yhtenä vertauskuvana toimii äänen läsnäolo kuulijassa. Äänen alkuperä on muualla, mutta silti se resonoi kuulijassa eikä tyhjene häneen. (kts. Erwin Metzke, Jumala ja materia, 52-53). Maailmaan liittyen tästä käytetään nimitystä sakramentaalinen todellisuuskäsitys.

• luomakunnan huokaus Room. 8: luomakunta on osallinen Jumalan työstä

• lähimmäisyyden rajat?

Jos luomakunta on osallinen Jumalan työstä ja läsnäolosta, eikö voida nähdä, että luontokappaleilla on itseisarvo? Arvo itsessään, ilman välttämättä mitään liittymäpintaa ihmisiin? (vrt. Matt. 10:29; Job 38-41; Psalmi 104) Ja jos kerran luontokappaleilla on itseisarvo, niillä on oikeuksia ja niitä kohtaan on velvollisuuksia, eikö voida puhua tietynlaisesta lähimmäisyydestä niihin liittyen?

Lähimmäisyyden rajojen laajenemisen voi rinnastaa kristinuskon pelastussanoman kehän laajenemiseen. Ympäristöfilosofiassa ja -etiikassa oikeuksien kehän laajeneminen on keskeinen ajatus ja kiistakysymys.

• diakonia = heikoimpien auttamista, äänen antamista äänettömille

-> luontokappaleiden diakonia?

Voisiko diakonian, kristillisen palvelun tehtävän nähdä ulottuvan myös luontokappaleisiin lähimmäisinä? (kts. Diakonia-lehti 1/2011, Onko susi lähimmäinen?)

• (Yhteiskunnallisen) oikeudenmukaisuuden liittyminen ympäristökysymyksiin

Ympäristökysymykset ovat oikeudenmukaisuuskysymyksiä. Tämä merkitsee kokonaisvaltaisuutta. Rauhan työ on aina myös ympäristötyötä. Tämä on ollut ekumeenisen liikkeen ympäristöajattelussa keskeistä alusta asti: on toimittava kokonaisvaltaisesti.

5. Maailmanloppu vai maailmanalku?

• kertakäyttöinen maailma?

Onko maailma kertakäyttöinen? Vialliseksi osoittautunut järjestelmä, jonka Jumala aikojen lopulla vaihtaa uuteen?

• jatkuva luominen / uusi luominen

Vanhat käsitteet jatkuva ja uusi luominen liittyvät tähän. Jatkuva luominen tarkoittaa Jumalan huolenpitoa maailmastaan. Uusi luominen viittaa aikojen loppuun: mutta tarkoittaako se kokonaan uusiksi luomista? Jos niin uskotaan, on motivaatio maailmasta huolehtimiseen heikompi.

• ruumiin ylösnousemus: jatkuvuus tämän maailman ja tulevan välillä

Jokaisessa uskontunnustuksessa ilmaisemme uskomamme ruumiin ylösnousemukseen. Kristinuskon sanomaan kuuluu radikaali aineellisuuden arvostus. Paavali puhuu ylösnousemusruumiista, ja vertaa tämänhetkistä ruumista ja tulevaa puun siemeneen ja täysikasvuiseen puuhun (1. Kor. 15:35-58). On olemassa jatkuvuus, vaikka tuleva muoto onkin jostain paljon täydellisempää.

• ”Jumala on materialisti”, oikein ymmärrettynä

Amerikkalainen luterilainen teologi Joseph Sittler on todennut, että Jumala on oikein ymmärrettynä materialisti. Hän on valinnut aineellisen todellisuuden, materia, työnsä ja elämän muodoksi. Maailma on aineellinen maailma, johon Jumalan Poika syntyy aineelliseksi olennoiksi. Pyhä Henki auttaa uskovia aineellisen todellisuuden keskellä, ja myös sitä hyötykäyttäen.

• olennaista toivo

Yhä laajempi joukko kristittyjä korostaa aineellisen maailman, luonnon, merkitystä uskon perusasiana. Samaan aikaan ympäristötuhot kasvavat koko ajan. Kristityille on olennaista toivon näköala. On toimittava paremman maailman puolesta; mutta kävi kuinka kävi, kristitty saa luottaa siihen, että hän on Jumalan käsissä.

• Miten kasvattaa maailmasta välittämiseen, mutta samalla Jumalaan luottamiseen?

Tässä on kristillisen (ympäristö)kasvatuksen haaste. Kasvatus merkitsee myös elinikäistä oppimista ja kasvattajien omaa kasvua. Yhä uudelleen meitä kutsutaan palaamaan Elämän tielle.

• ”Vaikka tietäisit maailman loppuvan huomenna, istuta tänään omenapuu.”

Lutheriin liitetty lause ilmaisee hyvin syvän kristillisen asenteen. ”Niin pitkään kuin meillä on aikaa, meidän on tehtävä hyvää kaikille”, kuten Paavali asian sanoittaa (Gal.6:10a). ”Herra on paimenemme; ei meiltä mitään puutu.” (Psalmi 23)

7. Mistä lisätietoa?

Jo alussa mainittu **Luonto ja Raamattu** -kirja (2010) sisältää syvempää pohdintaa ja paljon tehtäviä näihin aiheisiin liittyen. Sen perusvire on myös hengellinen.

Ekonisti-materiaalit:

Ekonisti - perusvihko on erinomainen työväline luontoaiheiseen toimintaan sekä seurakunnissa että muualla. Sitä voi tilata Nuorten Keskuksesta.

Ekonisti - nettisivut sisältävät...

Virikevihko (Ekonisti-materiaalin käyttö nuorteniloissa, P.Pihkala 2009) antaa mahdollisuuksia perusvihon vahvemmin hengelliseen käsittelyyn sekä tarjoaa itsenäisiä tehtäviä. Osa vihon materiaalista löytyy myös Ihan sama -rippikoulukirjasta (LK-kirjat 2010).

Kirkon materiaali

Kirkon ilmasto-ohjelma antaa sekä teologista että käytännöllistä tietoa ja haasteita. Se on saatavilla internetistä (evl.fi/ilmasto-ohjelma).

Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan uusi, täydennetty painos ilmestyy keväällä 2011. Se on olennainen työväline ja keskustelukumppani tälle materiaalille.

Käytännön apuvälineitä

Virikkeitä kristilliseen ympäristökasvatukseen tarjoavat **Mustan kirstun salaisuus** (Marjo Soulanto, Leila Nevakivi, 2008) sekä **Luontopyhäkoulu** -materiaali (P. Pihkala, Pyhäkoululehti 2/2011). Monet luontojärjestöjen materiaalit antavat paljon aineistoa, vaikka tietyn kristillisen soveltamisen joutuukin itse tekemään.

Katso etenkin www.wwf.fi/ymparistokasvatus sekä www.luontoliitto.fi.

Taustatietoa

Vihertyvä kirkko – Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana (Heikki Pesonen, 2004) on kattava analyysi kirkon ja luonnon suhteen käydystä keskustelusta. Oulun hiippakunta on ollut asiassa aloitteellinen, mitä kuvastaa artikkelikoelma **Meille annettu maa** - Pohjoisen kirkon ympäristökirja (toim. Timo Helenius, 2007). **Ympäristökasvatus seurakunnassa** (Toim. P. Tukeva & I. Sipiläinen, Kirjapaja 2010) on perusoppikirja ympäristökysymyksiin liittyen.

Yhdessä luomakunnan kanssa -Ekologinen tietoisuus haasteena kristilliselle jumalakuvalle ja ihmiskäsitykselle (Juhani Veikkola, 1992) on kattavin suomenkielinen analyysi aiheesta, joskin sen ilmestymisajankohta merkitsee valitettavasti uusimman keskustelun puuttumista.

Pyhän kosketus luonnossa (toim. Pauliina Kainulainen, 2007) tarjoaa erilaisia artikkeleita aiheeseen liittyen. Kainulaisen soveltavampi teos **Missä sielu lepää** (2010) sekä hänen väitöskirjansa tarjoavat lisänäkökulmia ekofeministiseen teologiaan. Ilkka Sipiläisen artikkelit sekä rukouskirja **Maailma on Jumalan ruumis** (2010) ammentavat myös ekofeminismistä mutta etenkin prosessiteologiasta.

Ympäristöetiikasta tarjoaa syvällisempää tietoa Suvi-Elise Nurmen tuotanto, jota on saatavilla artikkeleiden lisäksi kokoelmassa **Hurja luonto** (1999). Ihmisen ja eläinten suhteeseen johdattaa myös **Ihmisten elämäkirja** (toim. P. Kainulainen ja Yrjö Sepänmaa, 2009).

Moni erinomainen materiaali on englanninkielistä. Yksittäisenä johdantona Celia Deane-Drummondin **Eco-theology** (2008) on kattava ja silti ytimekäs. Laajoista hakuteoksista erittäin hyviä ovat **The Oxford Handbook of Religion and Ecology** (toim. Roger S. Gottlieb, 2006) sekä arvostettu järkäle **Encyclopedia of Religion and Nature** (toim. Bron Taylor, 2005).

Luterilaisen ekoteologian saralla suosittelen lämpimästi Joseph Sittlerin (**Evocations of Grace**), H. Paul Santmiren (**Nature Reborn**) ja Larry Rasmusenin (**Earth Community, Earth Ethics**) teoksia. Tarkempia tietoja varten kehoitan kääntymään ekoteologisempien artikkeleiden puoleen.

Kouluttajien yhteystietoja

Panu Pihkala

Tutkija, pastori, kristillinen ympäristökasvattaja
panupp@yahoo.com

Essi Aarnio-Linnanvuori

Ympäristökasvattaja, WWF
essi.aarnio-linnanvuori@wwf.fi

Anssi Almgren

Nuorten Keskusten projektikoordinaattori, TM,
 Nuorten Keskus ry
anssi.almgren@nuortenkeskus.fi

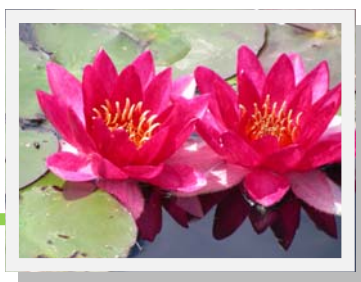
Hannele Siltala

Ympäristöasiantuntija, kristillinen ympäristökasvattaja
hannele.siltala@evl.fi

Suvielise Nurmi

Ympäristöetiikan tutkija, kristillinen ympäristökasvattaja,
 kasvatussihteeri, Poikien ja tyttöjen keskus,
suvielise.nurmi@ptk.fi

EKONISTI

- luontoriippuvainen

Nuorten
K E S K U S

Nuorten Keskus ry

os. Liisankatu 27 A 5, 00170 Helsinki

puh. (09) 622 9670, sähköposti: toimisto@nuortenkeskus.fi

www.nuortenkeskus.fi ja www.ekonisti.fi
